

P.

Romsdals Amt.

Til Kongen!

Jeg tillader mig herved underdanigst at afgive Beretning om Romsdals Amts oeconomicke Tilstand i Femaaret 1856-1860.

A. Landdistrictet.

Jordbruget staar fremdeles, naar man seer hen til Tilstanden i Almindelighed, paa et lavt Standpunct.

Blandt de Omstændigheder, der meest bidrage til dette mislige Forhold, turde især fortjene at nævnes, foruden Mangel paa Indsigt og Capital, det i Districtet meget udbredte Jordfællesskab og Vanskeligheden ved at faae Eendommene, der som oftest have stor Udstrækning i Forhold til det opdyrkede Ager- og England, afgjærdede - en Vanskelighed, hvortil den som oftest tilstedeværende Mangel paa hensigtsmæssigt Materiale væsentligen bidrager; hvorhos ogsaa maa komme i Betragtning, at Jorden for en Deel bruges af Bygsemænd og Forpagtere, der selvfølgelig mindre interesserer sig for dens varige Forbedring. Idetheletaget finder intet Vexelbrug Sted og bliver Agerlandet, om end Jorden i umindelige Tider har været benyttet som saadant, sjældnere gjenlagt.

De Agerdyrkningsredskaber der i Regelen benyttes ere de simpleste, og indskrænke sig som oftest til Træplouge med Ristel af Jern og Væltefjæl af Træ, dels med dels uden Jernbeslag, og almindelige Sædeharve, hvis Tinder undertiden endog ere af Træ.

Gjødelsen opbevares sjældnere paa hensigtsmæssig Maa-de, Vaarbejtning er fremdeles almindelig og vil vel heller ikke ophøre at være det saalænge Almuesmanden har den ulykkelige Tro, at det er ham til Fordeel at holde saamange Kreature som, om end kun ved Sultefødtning, kunne fremfødes Vinteren over, og heller ikke saalænge Eiendommene ere uudsiftede og uafgjærdede.

En væsentlig Mangel ved Jordbruget er derhos den, at Markerne ikke tilstrækkeligen afgrøftes.

At Jordbruget har gaaet fremad i de forløbne Aar kan imidlertid ikke nægtes. Saaledes er i dette Tidsrum af Nyland efter Fogdernes Indberetning opdyrket :

i Nordmøre Fogderi	727 ¼ Tønde Land,		
- Romsdals -	655 ½	-	-
- Søndmøre -	468 7/8	-	-

altsaa omtrent halvtrediehundrede Tønde Land mere end i forrige Femaarsperiode, i hvilkeu det nyryddede Land efter Opgaven udg; jorde 1592 ¾ Tønder.

Henseet til Maaden, hvorpaa vedkommende Opgaver tilveiebringes, er det forøvrigt en given Sag, at de kun tilnærmelsesviis angive det rigtige Forhold.

At Opdyrkningen nærmest falder paa de fra Havet fjernere liggende Districter vil den med Amtets Forholde Bekjendte finde rimeligt. Det er imidlertid langtfra Tilfældet at Sødistracterne mangle beqvemt Dyrkningslans eller at Rydning i disse Districter skulde vise sig mindre fordeelagtig; og lader sig vistnok Forholdet alene udlede af Søbondens Ulyst til at befatte sig med den i Modsetning til Fiskeriet besværligere Jorddyrkning, som han desuden mangan Gang seer ned paa, fordi Udbyttet deraf, om end i Længden rigeligt, kun kommer lidt efter lidt, og derfor ikke falder saameget i Øinene. Uanseet det opdyrkede ikke ringe Areal Nyland sporer man lidt til at Landmanden indskrenker sin Fjeldslaat, hvor Adgang dertil gives, - en Bedrift, der i Regelen er til stor Skade med Hensyn til den uforholdsmæssig store Arbeidskraft den kræver. Grunden til vedkommende Forhold ligger antageligen deels deri, at den

opryddede Mark hovedsagelig benyttes til Ager, deels i en Tilbøielighed hos Landmanden til at forøge sin Kreaturbesætning saa meget som muligt og det om end det erhvervede Opholdsfoder i det Virkelige koster ham langt mere end det tilsvarende forøgede Udbytte kan ansættes til.

Foruden Opdyrkningen af Nyland, hvorpaa der muligens heller ikke bør lægges saamegen Vægt, er der forøvrigt ogsaa meget Andet, der betegner en bedre Tid for Jordbruget inden Amtet. Det er ganske utvivlsomt at Sandsen derfor i en ganske mærkelig Grad er vakt i flere af de engere Districter og anseer jeg det rimeligt at dette i nær Fremtid vil tage et udbredt og kraftigt Opsving.

Af Lovbestemmelser, der i væsentlig Grad ville tjene til at fremme Jordbrugets Udvikling her i Districtet, fortjener maaske den i 1557 emanerede Lov om Jords Udskiftning af Fællesskabet at stilles øverst. Denne Lov er efter min Formening forsaavidt ikke radical nok, at den ikke gjør Udskiftning til en Tvangspligt; men ikkedestomindre maa jeg erkjende den for at virke meget heldbringende.

For Tiden ere en halv Snees Udskiftningsformænd i temmelig stadig Virksomhed inden Amtet uden dog paa meget nær at kunne tilfredsstille Fordringerne paa at faae udskiftet.

Som bemærket i en af Fogdernes Beretninger sees derimod en anden Lov ikke med gunstige Øine her i Districtet, jeg mener Loven af 28 August 1854, der ophævede Forpligtelsen i Landdistricterne til at tage fast aarlig Tjeneste. Det var ogsaa at vente, at en Lov som denne i al Fald temporairt maatte virke skadeligt for Jordbruget i Districter, som Romsdals Amt, hvor den store Adgang som især Fiskeriet giver til at skaffe sig Fortjeneste som Løskarle, maa friste den til Arbeidsclassen hørende Ungdom til ikke at binde sig til fast Tjeneste. Vist er det, at Landmanden her i Districtet i den senere Tid med Grund klager over den følelige Mangel paa Tjenestedrenge ligesom over sine Tjenestedrenge Opsætsighed og Storagtighed og at man, vel neppe saa ganske uden Føie, tillægger nysnævnte Lov den væsentligste Skyld for de paapegede mislige Forholde.

Jeg har oven yttret, at Omstændighederne give Haab om at Jordbruget her i Districtet i nær Fremtid vil faae et kraftigt Opsving og har jeg støttet dette Haab paa en i flere af Amtets engere Districter synligen vakt Interesse for et forbedret Jordbrug.

Jeg vil her tilføie den Bemærkning, at Amtets Landbrugsskole og dets omreisende Agronomer væsentligen have virket til at fremkalde en saadan Interesse. Ligeledes antager jeg at de i Amtet værende Landhuusholdningsselskaber i saa Henseende have stiftet megen Nytte.

De almindelige Sædearter ere fremdeles Havre, Blandkorn, Byg og Potetes. Af Korn er Havre Hovedudsæden. Udsæden af Potetes er i Qvinqvanniet bleven indskrænket, som Følge af den i Districtet temmelig almindelig udbredte Sygelighed ved denne Rodfrugt. Da denne Sygelighed viste

sig i liden Grad i forrige Aar er det imidlertid ikke usandsynligt at Dyrkningen af Frugten atter vil tiltage. Rug dyrkes i ringe Mængde og endmindre Hvede. Bælgrugter dyrkes idetheletaget ikke af Almuesmanden.

Tilførsel af Korn tiltrænger Amtet hvert Aar. Imidlertid kunne flere af dets Districter i gode Aaringer brødføde sig. Dette antager Fogden i Romsdalen er Tilfældet i den største Deel af Grytens Præstegjeld, samt Vold, Veø og Næsset. Derimod formener han, at Sunds, Vaagø og Vestnæs Thinglage kun i udmækede Aar avle tilstrækkeligt Korn til Behovet, ligesom videre st Bolsø Thinglag endog i saadanne Aar tiltrænger Tilførsel. Fogden i Nordmøre formener at der i almindelig gode Aar finder nogenlunde Ligevægt Sted mellem Avl og Forbrug i Surendal, Stangvik og Gimnæs; medens de øvrige til Fogderiet henhørende Districter i saadanne Aar skulde tiltrænge omtrent følgende Forsyning:

Sundal og Øxendal	100 Tønder,
Thingvold	800 -
Qværnæs	550 à 700 -
Edø	1000 à 1200 -
Aure	500 à 600 -
	<hr/>
	4300 Tønder.

Den modtagne Indberetning fra Fogden i Søndmøre indeholder i heromhandlede Henseende ingen nærmere Oplysning. Jeg antager imidlertid at Fogderiets Kornavling i gode Aar vil være nogenlunde tilstrækkelig for Behovet.

I Femaarsperiodeu har Kornavlingen været god, ja i et Par Aar endog meget riig. Høavlingen har i Perioden været tilfredsstillende, dog mindre i Aarene 1856 og 1859. Potesavlen har i de 4 første Aar af samme Tidsrum været temmelig mislig, da Frugten leed af Sygelighed; Udbyttet i det sidstforløbne Aar var i de fleste Districter godt i enhver Henseende.

At Kornproductionen har tiltaget i Femaarsperioden er utvivlsomt og stadfæstes ogsaa af Indberetninger jeg til forskjellige Tider har modtaget fra flere af Amtsdistrictets Lensmænd. Nogen Opgave, der udviser i hvilket Forhold Forøgelsen har fundet Sted, seer jeg mig imidlertid ikke istand til at meddele.

Ubetydelig Dyrkning af Liin finder Sted i Sundal, Øxendal og Stangvik; Hamp dyrkes paa enkelte Steder omkring i Districtet; men Avlingen er saa ganske ubetydelig at den kan sættes ud af Betragtning.

Humbleavlen er af liden Betydenhed; antagelig dyrkes Humle fornemmelig i Surendal, der endog afgiver en ringe Deel deraf tilsalgs.

Frugtavlen staar omtrent paa samme Trin som i den tidligere Femaarsperiode. Paa Havedyrkning lægges idetheletaget liden Vind.

Af Kaalrabi, Gulrødder o. A. d. avles kun en ringe Deel; antagelig har dog Dyrkningen deraf tiltaget noget. Turnips dyrkes med Held; men dog kun paa enkelte Gaarde.

Forholdet mellem Eiendoms- og Leilændingsgods er mig opgivet at være som følger :

	Brug, som drives af Eierne selv.	Leilændings-		Leilændings-	
		Matr.-Skyld.	brug.	Matr.-Skyld.	
		Dal.	⌘ Sk.	Dal.	⌘ Sk.
Nordmøre	1824	4133.	2. 4.	225	334. 2. 18.
Romsdal	1954	2893.	1. 10.	144	276. 3. 16.
Søndmøre	2235	4203.	„ 9.	1737	2646. 2. 12.
	6013	11,229.	3. 23.	2106	3257. 3. 22.

Sammenholdt med forrige Femaarsberetning viser Opgaven, at Antallet af Selveierbrug har tiltaget i Romsdal og Søndmøre, hvorimod Tilfældet er det omvendte i Nordmøre - et sidste Forhold der synes meget synderligt, da Antallet af Leilændingsbrug tillige er forringet. Over det hele Amt har Brug, der drives af Eierne selv, tiltaget i Antal med 773 Stkr., hvorimod Antallet af Leilændingsbrug har affaget med 277.

I Periodens Løb er efter Sorenskrivernes Opgaver af Udskiftningsforretninger afholdt:

- i Nordmøre 23, hvoraf efter Lov af 1857 6,
- i Romsdal 17, - - Do. - - 1,
- i Søndmøre, Nordre, 31 } hvoraf ingen efter Loven af
- i Do., Søndre, 23 } 1857.

At de Udskiftninger, der ere foretagne efter den ældre Lovgivning, i Regelen have været lidet fuldstændige, har jeg Grund til at antage, og har ogsaa Sorenskriveren i Nordmøre i sin Opgave udtrykkelig gjort opmærksom paa disses Ufuldstændighed. Det bemærkes, at samtlige de i sidstnævnte Opgaver opførte Forretninger af mig ere medregnede, hvorvel enkelte kun i uegentlig Forstand kunne kaldes Udskiftningsforretninger.

Fædriften.

I forrige Femaarsberetning oplyste jeg, at Fedriften da stod paa et lavt Standpunct, og jeg beklager at maatte erklære, at det samme er Tilfældet nu. Det er endnu saa, at Landmanden i Almindelighed Vinteren over sulteføder sine Kreature, hvoraf han holder et i Forhold til Foderavlingen for stort Antal. Derhos ere Fjøse og Stalde trange, mørke og lave, ligesom idethele uhensigtsmæssigen indrettede. Jeg har forøvrigt den Tro, at Sandsen for et bedre Qvægstel er vakt - en Tro jeg for en Deel støtter paa den Kjendsgjerning, at Veiledning med største Begjærlighed søges hos et Par kyndige, i Amtets Tjeneste staaende, Qvæg-røgttere, og at man flere Steder kappes om at indføre den af dem anviste forbedrede Røgt- og Fodringsmaade.

Af Huusdyrene ere Faarene de første som Knapfodringen gaar ud over, og er vistnok den slette Fodring om Vinteren en vægtig bidragende Grund til at Faareskab er saa udbredt i Amtsdistrictet. At nævnte Sygelighed synes at være i Aftagende vil jeg dog her ikke undlade at bemærke.. Efter Faarene kommer i nævnte Henseende Storfæet og saa Hestene, der i flere Districter holdes ganske

godt endog i knappe Foderaar. Dette er dog langt fra Tilfældet overalt. I enkelte Bygdelag drives Principet at holde saa mange Kreature, som paa nogen Maade kunne fremfødtes om Vinteren med det avlede Foder, til den største Yderlighed, og som Følge deraf faaer i disse ikke engang Hesten mere Foder end netop tilstrækkeligt til Livsophold. At heri indtræder en Forandring naar Høaaaret har været rigeligt er forøvrigt en Selvfølge.

Med Gjødseleens Behandling staaer det fremdeles meget tilbage. Imidlertid er det dog en given Sag, at man mere og mere faaer Øie for dens Vigtighed. Som et Beviis derpaa kan anføres, at Fiskeaffald, der tidligere for en stor Deel bortkastedes, nu er Gjenstand for Kjøb og Salg samt at paa enkelte Steder Tang i ikke ringe Udstrækning benyttes som Gjødsel.

Med Behandlingen af Kreaturenes Producter troer jeg fremdeles det gaar noget fremad til det Bedre.

Af Huusdyrene antages Gederne at have gaaet meget tilbage i Antal. I mange Bygdelag har man, i Erkjendelsen af deres Skadelighed i det Hele, meget indskrænket Holdet af disse Dyr, ja paa mange Gaarde har man ganske skilt sig ved dem. Indskrænkningen i Holdet af Geder gjælder dog idetheletaget ikke Søndmøre Fogderi.

Til Qvæggracens Forbedring er lidet gjort; imidlertid troer jeg dog man paa enkelte Gaarde er noget skjønsmere ved Valg af Kalve, der skulle sættes paa, ligesom ogsaa omhyggeligere ved disses Opdræt.

At Hesteavleu i nogen Mon er forbedret siden sidste Femaarsberetning har jeg ingen Grund til at antage. En væsentlig Mangel ved Hesteopdrættet er det at de unge Heste fortidlig anvendes til tungt Arbeide. Til Faareracens Forædling er gjort Noget. I saa Henseende oplyser Fogden i Nordmøre, at man i Stangviks Præstegjeld, dog i mindre Udstrækning, har søgt at forbedre Racen ved Indkjøb af Faar fra Tauterøen i Throndhjemsfjorden, ligesom ved Blanding med Faar af irsk Race. At der i Perioden er gjort noget videre til at forædle Svineracen har jeg ingen Grund til at antage.

I Nordalen holdtes tidligere endeel Reensdyr, men dermed har man i den sidste Tid ganske hørt op, da man ikke fandt Holdet regningsssvarende,

Skovdrift.

Naaleskov findes idetheletaget kuns i Fjorddistricterne og er ikke af nogen sær Betydenhed. Den bestaaer hovedsagelig af Furru. Granskov findes kun i Rindals Præstegjeld samt paa et Par Gaarde i Næset og Bolsø. Kun fra Romsdal og Nordmøre udføres Last til Udlandet. Antagelig er Naaleskoven meget udtyndet i Femaarsperioden og kun undtagelsesviis behandles den med Omhyggelighed. Løvskoven bestaaer hovedsagelig af Birk, Older og Hassel, hvoraf de 2de første Sorter hovedsagelig benyttes til Brænde. Af Hasselskoven erholdes en Deel Baandstager. Løvskoven

antages at kunne afgive det Fornødne til Districtets Behov uden derved at medtages. Den lider forøvrigt en Deel ved den hyppige Afkjærvning til Smaafæet, ligesom, hvad betræffer Birken, ved Næverflækning.

Som bemærket i forrige Femaarsberetning er Districtet nogenlunde vel forsynet med Torv til Brændsel. Kul- og Tjæretilvirkningen er ubetydelig og drives kun til at fyldestgjøre eget Behov.

Af privilegerede og uprivilegerede Saugbrug havest i Nordmøre 105,
i Romsdal 39.

I Søndmøre havdes ved Udgangen af forrige Periode 14 privilegerede og 15 uprivilegerede Sauge. Hvorvidt Antallet i Perioden er forøget eller formindsket giver Fogdens Beretning ingen Oplysning om. Som ogsaa bemærket af Fogden i Nordmøre, for dette Districts Vedkommende, ere de fleste Saugbrug Flomsauge der drives af Folk, der ved Siden af Skuren befatte sig med andre Sysler, saa at nogen paalidelig Opgave over Antallet af de Arbeidere, Saugbrugene sysselsætte, ikke med nogensomhelst Paalidelighed vil kunne meddeles.

Fiskerierne.

Som oplyst i forrige Femaarsberetning ere Vaartorske- eller Skreifiskeriet, Seifisket og Sommersildfisket de vigtigste af de inden Amtet forefaldende Fiskerier. Forøvrigt fiskes Lange, Qveite, Flyndre, Sommertorsk, Lax, Hummer m. M.

1. I Nordmøre antager Fogden er fisket af Vaartorsk i den hele Femaarsperiode 827,000 Voger Raafisk, hvori dog ikke er medregnet hvad Fiskerne selv have forbrugt eller hvad der er afsat inden Districtet, hvorom formeentlig heller ingen nogenlunde paalidelig Oplysning kan tilveiebringes.

Udbyttet af Tran opgiver samme Foged for sit Districts Vedkommende til 7,684 Tønder og af Rogn til 8200 Tønder.

Værdien af det Fiskede anslaaer samme Foged saaledes :
for udført Raafisk (til Christianssund) . 231,640 Spd.,
- udvunden Tran 84,524 -
- " Rogn 28,805 -

344,969 Spd.

Udrustning til Fisket, Skindhjyre og Slitage paa Børnskab &c. ansætter Fogden til omkring 1/3 Deel af Bruttoværdien.

Nordmøre Fiskeværh ere beliggende i Qværnæs og Edø. De besøges foruden af Districternes egne Indvaanere af en Mængde Mennesker fra omliggende Egne, hvoriblandt Hitteren, Ørlandet, Hevne og Ritsen i Fosens Fogderi.

Antallet af Baade og Fiskere, der deeltage i Nordmørsfisket, ansætter Fogden som følger:

	Garnbaade.	Snørebaade.	Besætning.
for Edø, af Præstegjeldets			
Indvaanere, til . . .	28	175	1000
- Fogderiets andre Di-			

	Garnbaade.	Snørebaade.	Besætning.
Transport	28	175	1000
stricter	30	85	500
for Fosens Fogderi . . .	13	106	550
	71	366	2050
- Qværnæs	125	68	1200
	196	434	3250

I Romsdals Fogderi, antager Districtets Foged, er fisket i Perioden 1,500,000 Stkr. Vaartorsk, hvoraf han formener saagodtsom det Hele er virket til Handelsvare, nemlig:

til Kliptisk 93,000 Voger,
- Tran 2,400 Tønder,
- Rogn 2,400 -

Formeentlig kan Varen for Producenten ansættes til saadan Bruttoværdi :

Klipflsken 1 Spd. pr. Vog	93,000 Spd.
Tranen á 11 Spd. pr. Tønde	26,400 -
Rognen á 3½ Spd. pr. Tønde	8,400 -
	<u>127,800 Spd.</u>

Vaartorskfiskeriet inden Romsdals Fogderi foregaaer alene i Bod og Akerø Præstegjelde og drives foruden af disse Districters Beboere af endeel Fiskere fra de tilgrændsende Egne.

I Søndmøre drives Vaartorskfiskeriet fornemmelig i Harham, Ulfsteen og Herø.

Efter vedkommeude Lensmænds Indberetninger udgjør Udbyttet af dette Fiskeri i Femaarsperioden:

For Harham:

Klipfisk 134,450 Voger	
Tran . 3,828 Tønder	Heri er ogsaa indbefattet Ud-
Rogn . 4,792	- byttet af Sommerfiskeriet.

For Ulfsteen :

Klipfisk 40,000 voger	
Tran . 1,400 Tønder	
Rogn . 1,400	-

For Herø:

Klipflsk 41,902 voger,	
------------------------	--

hvorhos Lensmanden antager at Klipflsken med Tran og Rogn er udbragt til 54,120 Spd.

Desforuden fiskes endeel Vaartorsk i Borgund og Van-elven, i førstnævnte District naar Fiskeriet slaar til i Borgundfjorden.

2. Sei- og Langefisket i Nordmøre har efter Fogdens Indberetning givet et Udbytte af 33,000 Voger, der antages udbragt til 16,395 Spd. I denne Calcul er intet Hensyn taget til hvad der er forbrugt i Huusholdningerne.

Udbyttet af samme Fiskeri i Romsdal er ubetydeligt, og ansætter Fogden det for hele Perioden til en Værdi af omkring 7,500 Spd., hvoraf det Forbrugte i Huusholdningerne til 2000 Spd.

Udbyttet i Perioden af samme Fiskeri i Søndmøre kan

paa Grund af manglende Indberetning ikke opgives med nogenlunde Sikkerhed. Antagelig kan det som i forrige Periode ansættes til omkring 35,000 Vog.

3. Det i Handelen komne Udbytte af Sildefisket i Nordmøre angiver Fogden for Femaarsperiodens Vedkommende til 102,975 Tønder á 1 Spd. pr. Tønde. Fogden bemærker imidlertid, at han ikke kan afgjøre om Opgaven, der støtter sig til Lensmandenes Beretninger, ogsaa omfatter den i Districtet af fremmede Fiskere fangede Sild.

I Romsdal antager Fogden, at dette Fiske i den hele Femaarsperiode har givet et Udbytte af 60,000 Tønder, hvoraf 1/3 Deel formenes forbrugt i Huusholdningen.

Udbyttet af Sildeflasket i Søndmøre kan paa Grund af manglende Indberetning ikke opgives. I dette sidste District falder endeel Vaarsildefiske, der imidlertid ikke har slaat til i Femaarsperioden.

Salgsprisen for bedste Feedsild har i Perioden været høist forskjellig og varieret mellem 2 Spd. og 4 Spd. pr. Tønde løs.

4. Af Lax fiskes ikke saa ganske ubetydeligt i Amtet. Den største Fangst falder i Nordmøre Fogderi, hvor Fogden antager fisket i de sidste 5 Aar:

i Surendal	750 vog
- Sundal	1,500 -
- Thingvold	500 -
- Gimmæs	750 -
- Aure	1,500 -
- Edø og Stangvik	250 -

= 5,250 Vog.

Det aarlige Udbytte af Laxefiskeriet inden Romsdals Fogderi anslaaer Fogden til henimod 500 Vog. Den betydeligste Fangst foregaar i Grytens Præstegjeld og Siira Sogn i Næsset.

Laxefiskeriet i Søndmøre er neppe af nogen sær Betydenhed og kan jeg paa Grund af manglende Indberetninger ikke opgive hvad Fangsten i Femaaret i det Hele har udgjort for dette Districts Vedkommende. Lensmanden i Ørskaug ansætter Udbyttet af Laxefangsten i hans District til en Værdi af 1000 à 1200 Spd. i hvert af de til Perioden hørende Aar. Lensmændene i Hjørundfjord og Stranden ansætte Fangsten i deres Districter til respective 25 og 200 Vog om Aaret.

Det er den almindelige Tro, at Laxefangsten i Amtsdistrictet i ældre Tider har været langt betydeligere end nu. I flere af Amtets Districter ere anskaffede Indretninger til kunstig Formerelse af Lax og maa man, med Hensyn hertil, haabe at Fangsten om en Tid igjen vil tiltage. Til Fangsten ved Havkanten og i Fjordene betjener man sig i Særdeleshed af saakaldte Vorper, hvormed ikke kan fiskes med mindre Vagt er tilstede til at sammensnøre det udsatte Fangegarn saasnart Fisk er gaaet ind. I den senere Tid har man dog paa flere Steder begyndt at benytte Garn, hvorved

stadig Vagt ikke tiltrænges, her, i Modsetning til Vorpene, kaldte selvfiskende Garn.

Bergværksdrift.

Noget Bergverk drives ikke i Amtsdistrictet. Som berettet af Nordmøre Foged, har i de senere Aar nogle Kobberanviisninger været drevne i Øxendalen under Ledelse af en Bergkyndig fra England. Uagtet een Anviisning skal have været righoldig, er dog Driften senere indstillet, efter Opgivende, paa Grund af den besværlige Adkomst.

Videre beretter samme Foged, at paa Gaardene Dyr sæts, Hoels og Follands Grund i Qværnæs blev i 1856 og 1857 brudt endeel Kobbermalm uden at det Udvundne senere er bleven benyttet.

Af den i forrige Femaarsberetning omhandlede Meer-skum lignende Leerart paa Gaarden Sollum i Edø findes neppe mere. Efter hvad der er mig berettet har man kun fundet Stykker af nævnte Substants i en Elv, men ikke været istand til at opdage Stedet, de ere fraskyllede.

Fabrikker.

I Amtsdistrictet findes kun faa Anlæg, der kunne kaldes Fabrikker. I Nordmøre findes 1 større Ølbryggeri. I Romsdal haves 3 Teglværker, hvoraf 2 i Gryten og 1 i Veø Præstegjeld. I Bolsø drives et Pulvergjødningsfabrik og i Veø et Kalkbrænderi. Det i forrige Aarsberetning omhand, lede Farveri og Væveri i Borgunds Præstegjeld paa Søndmøre er fremdeles i Drift. I samme Præstegjeld haves derhos 2de Ølbryggerier og 1 Rebslagerbane.

I Søkvelven drives et Teglværkeri. I Volden haves et Bogtrykkeri. Overalt i Amtsdistrictet haves Kornmøller, hvoraf dog kun faa ere af nogen Betydenhed: I Districtet findes intet Brændeviinsbrænderi.

Binæringer.

Huusfliden gaaer idetheletaget kun ud paa at skaffe tilveie forskjellige Sager til eget Brug. Ved Tilvirkning i Huset af Uld, Linned- og Bomuldstoffe iagttages formeentlig nu en noget større Omhyggelighed end tidligere. I Regelen bruger Almuesmanden kun hjemmeverkede Klæder.

Til Huusfliden i Sødistricterne hører ogsaa at spinde og binde det til Fiskeriet fornødne Garn.

Til Bomuldsvævneder begynder Almuen mere og mere at benytte maskinspundet Garn.

I Femaarsperioden ere 18 Fartøier deels byggede, deels ombyggede sc. :

7 i Nordmøre, hvoraf 1 paa 104 Com.-Læster og 6 paa tilsammen 664 Com.-Læster,

7 i Romsdalen af en samlet Drægtighed af omtrent 130 Com.-Læster, og

4 i Søndmøre, hvoraf 2 paa 7 à 800 Tønder og 2de paa circa 2 à 300 Tønder.

Baadbyggeri drives i mange af Amtets Districter.

Jagten indskrænker sig hovedsagelig til Fuglevildt og Harer; imidlertid fældes ogsaa aarligen endeel Bjørne, Ulve, Gauper, Ræve, Sælhunde, Oddere, Reen og Hjort.

Det aarlige Udbytte af Jagten ansætter Fogden i Nordmøre for dette District til omkring 500 Spd.

Antallet af Landhandlere i Amtet udgjør 34, hvoraf i Nordmøre 7, i Romsdal 7 og i Søndmøre 20. I Nordmøre drive desuden 7 Personer Handel, ifølge Breve udfærdigede af Fogden i Overensstemmelse med Handelsloven af 28 September 1857. I Romsdal har kun Een løst saadant Handelsbrev.

Hovedgjenstande for Udførsel fra Districtet ere foruden Fiskevarer, Kjød, især Smaafækjød, Fedevare, Skindvarer, Vildt, Potetes, Brændeveed og andet Trævirke, saasom Tendestav, Baandstager, Planker og Bord. Til flere Districter i Søndmøre indføres forøvrigt Trævirke baade fra Romsdals Fogderi og fra Nordmøre.

Idetheletaget afgaae Landdistrictets Afsætningsgjenstande til Amtets Kjøbstæder, hvorfra de for største Delen igjen forsendes til Udlandet eller til indenrigske Steder udenfor Amtet.

Det er derhos en Følge af Forholdene at en livlig Samhandel finder Sted mellem Amtets indre Districter og de, der grændse til Havet, hvilke sidste saagodtsom ganske ere blottede for Skov, ialfald Naaleskov, og derfor tiltrænge Tilførsel af Trævirke.

I Amtet haves kun eet Marked, der holdes paa Veblungsnæs i Grytens Præstegjeld. Om dette Marked oplyser Fogden: "Det søges aarligen af 3 à 5000 Mennesker, hvis nærmere Antal selvfølgelig er afhængigt af Aarveiens Udfald for Land- og Søbonden, foruden af Veirets Beskaffenhed før og under Markedet, der begynder 1ste Tirsdag i October. Tidligere har Markedet langt mere end i de senere Aar været besøgt af Gulbrandsdalens og endog fjernere Egnes Beboere. Antallet af fremmede Kjøbmænd, som ved Markedet have drevet Kjøbmandshandel, har i Femaaret gennemsnitlig været 21 aarlig, dog med Tendents til Dalen i Antallet, hvis Maximum i 1856, 25, i det sidstforløbne Aar gik ned til 16." Speciel Tilladelse til Brændeviinshandel paa Markedet i Smaat har i hvert af Aarene 1856-1860 været tilstaaet 3 Personer; men det tør med Sikkerhed antages, at disses Omsætning aarligen er dalet - hvilken Omstændighed Fogden, og vistnok med Føie, antager væsentligen har bidraget til at den Sædernes Vildhed og de Udskielser, for hvilke Markedet i tidligere Dage var berygtet, i de senere Aar kun mærkes i enkelte spredte Træk. De væsentligste Land- og Søproducter, som til Markedet indføres, ere: Heste, Kjød, Karve, Næver, Ost, Smør, Talg, saltet og tørret Fisk, Tjære, Tran, Vadmøl og Værken - og opgiver Fogden, efter førte Fortegnelser ved 2de dertil antagne Personer, at Udbyttet af de Markedet i 1860 tilførte Landmandsvarer udgjorde i Værdi 16,259 Spd. Af Heste, der nævnte Aar indførtes til Markedet i et Antal af

257 Stkr., antager Fogden omtrent en Fjerdedeel gik uafhændede tilbage fra Markedet, hvorimod han formener, at alle andre til Markedet førte Landmandsvarer fandt Afsætning.

Kjøbmandsvarer antager Fogden bleve afsatte ved forrige Aars Marked for en Sum af omkring 15,000 Spd., og anslaaer han Totalomsætningen i Penge af Landmandsproducter og Kjøbmandsvarer tilsammen til omkring 30,000 Spd. Videre gjør Fogden opmærksom paa, at Tilførselen af Bomuldsgarn udgjorde i 1860 14,11 $\overline{7}$., medens den i 1859 kun androg til 4,851 $\overline{7}$ medens Tilførselen af Bomuldstøier var betydelig mindre i 1860 end i 1859 - Omstændigheder, Fogden antager kunne vidne om forøget Production ved Vævning inden Districtet.

Om den Fordeel, som Markedet medfører som Omsætningssted, maa ansees som overveiende i Forhold til den demoraliserende Indflydelse det i mange Henseender udøver især paa den tjenende Classe i de Markedet tilgrændsende Districter, ligesom for en stor Deel paa Markedssøgende i Almindelighed, er et Spørgsmaal, jeg finder vanskeligt at besvare. Vist er det, at jeg, om intet Marked existerede i Gryten, ikke turde tilraade et saadant der oprettet; men paa den andenside maa jeg ogsaa finde det betænkeligt at foreslaae det bestaaende sløifet, væsentligst af Hensyn til de mange til det knyttede Forholde, som ved dets Sløifning vilde forrykkes.

Om Amtsdistrictets Tilstand i Almindelighed.

At Districtets-Almue i Perioden har gaaet fremad i Velstand er utvivlsomt, og maa ogsaa dette Forhold ansees som en naturlig Følge saavel af de idetheletaget gode og for en Deel endog rige Aar, Districtet i denne Tid har haft, som af de forhøiede Priser paa Landmandens Producter. Nogen stor Formue findes imidlertid i Almindelighed taget ikke her samlet paa Enkelthaand.

I Femaaret ere Eiendommene stegne betydelig i Priis. Fogden i Romsdal bemærker i saa Henseende at Salgsprisen paa Eiendomme i et enkelt District - Romsdals Thinglag - i Perioden skal være stegen med 25 pCt. Til den paapegede Stigning i Landmandens Producter antager jeg med nævnte Foged den i de sidste 3 Aar stedfindende Dampskibsfart paa de fleste af Districtets Fjorde i nogen Grad har virket. Stigningen i Jordeiendommenes Priis vidner forøvrigt om en større almindelig Velstand og et erhvervet bedre Skjøn paa at vinde Udbytte af Jorden.

At den i Femaarsperioden indtrufne Handelskrisis føleligen virkede tilbage paa Districtets Almue staaer ikke til at negte. Her i Districtet er Forholdet mellem Kjøbmand og Almuesmand almindeligviis det at den Sidste tager sine Varer paa Credit, og den Forlegenhed, hvori Kjøbstædernes Handlende ved den omhandlede Begivenhed overhovedet bleve stedte, kunde ikke Andet end virke til at Vedkommende søgte at faae snarlig inddreven Tilgodehavendet hos

Almuesmanden. Enkelte Almuesmænd, der ikke saa sig istand til at opfylde de dem paahvilende Forpligtelser til forlangt Tid, lede sikkerligen stort Tab, især naar Fordringerne hos dem bleve inddrevne gennem Execution og Auction; men i det Store troer jeg ikke den omhandlede Crisis's Tilbagevirkning paa Districtets Almue satte. denne væsentligen tilbage.

Som tidligere bemærket er jævn Velstand det alminnelige Forhold i Amtsdistrictet, og antages dette især at gjælde de til Nordmøre og Søndmøre henhørende Sødistracter. Enkelte Districter befinde sig fortivrigt endnu i mindre gode Omstændigheder. Som saadant nævner Fogden i Nordmøre den øvre Deel af Surendalen, og kan dertil vistnok ogsaa føies Bod og maaske et Par andre Districter i Romsdals Fogderi, hvori Velstanden idetheletaget formenes at være mindre end i Amtets 2de andre Fogderier.

De i Amtets Sparebanker indsatte Midler tilhøre for største Delen Beboerne af Amtets Landdistrict. Tilsammenlagte udgjøre vedkommende Capitaler et meget betydeligt Beløb. Lovovertrædelser har saavidt erfares af Criminallisterne ikke været usædvanlig hyppige i Femaarsperioden og kun faa af de forøvede kunne henregnes til de grovere.

Tjenestelønnen afhænger selvfølgelig meget af Vedkommendes Dygtighed og varierer for en Tjenestekarl fra 16 ligetil 40 Spd. og for en Tjenestepige fra 8 til 15 Spd., - Alt uden Tillæg af Klæder.

Almindelig Aarsløn antages imidlertid at være for en Tjenestdreng omkring 20 Spd. uden Tillæg af Klæder, eller med Klæder omkring 12 Spd., og for en Tjenestepige omkring 10 Spd. uden Tillæg af Klæder, eller med saadant Tillæg omkring 4 Spd. For en Arbeidsmand hetales gennemsnitlig pr. Døgn om Sommeren 20 Sk. med Kost og om Vinteren 12 Sk. ligeledes med Kost, ligesom for en Dagleierske foruden Kost om Sommeren 12 Sk. og om Vinteren 8 Sk. I Aannetider er imidlertid Daglønnen som oftest meget højere. Kosten kan formeentlig ansættes til en 12 à 16 Sk. pr. Dag.

I Femaaret have kun ganske faa Personer udvandret herfra Districtet. Vedkommende have saavidt vides Alle reist til America.

Ned Hensyn til Veivæsenet bemærkes, at Amtets Hovedveie udgjøre :

Nordmøre	14	Miil	15,710	Alen,
Romsdal	13	-	10,724	-
Søndmøre	12	-	1,690	-
tilsammen 40 Miil 10,124 Alen.				

I Perioden er af Hovedveie omlagt:

i Nordmøre	2,260	Alen,
- Romsdal	3,070	-
- Søndmøre	2,000	-
= 7,270 Alen,		

hvorhos i Romsdals Fogderi er anlagt en ny Vei, af omtrent 1 Miils Længde, som man agter at søge ophøiet til Hovedvei.

Af Bygdeveie have:

i Nordmøre	44	Miil	1,502	Alen,
- Romsdal	27	-	9,206	--
- Søndmøre	32	-	4,308	-
tilsammen 103 Miil 15,016 Alen.				

Deraf er i Femaarsperioden anlagt ny Vei

i Nordmøre	„	Miil	3,000	Alen,
- Romsdal	5	-	1,000	-
- Søndmøre	„	-	3,500	-
= 5 Miil 7,500 Alen.				

Det bemærkes derhos, at i Perioden endeel Bygdeveie; navnlig ved Kongl. Resol. af 11te Januar 1858, ere ophøiede til Hovedveie, samt videre, at endeel Bygdeveie efter Conference med de respective Communebestyrelser ere nedlagte, Grunden til Nedlæggelsen var for en Deel den at tilstrækkelig Legitimation ikke kunde tilveiebringes for at Almuen i sin Tid havde samtykket i Veienes Anlæg.

Af Bygdeveie ere i Perioden omlagt

i Nordmøre	10,830	Alen,
- Romsdal	1,800	-
- Søndmøre	3,412	-
= 16,042 Alen.		

Distriktets Hovedveie og Bygdeveie have efter Foranførte tilsammen en Længde af 144 Miil 7,140 Alen.

Til nærmere Forklaring om Veienes Tilstand m. M. ved Udgangen af 1860 meddeles nedenstaaende af Veiinspectuernes Beretninger uddragne Opgave.

Hovedvei,

Formandskabsdistricternes Navne.	Med Hjulred- skab ufarbar Vei.	Slet Vei.	Maadelig Vei.	Antagelig Vei.	God Vei.	Hele Veiens Længde.	
	Alen.	Alen.	Alen.	Alen.	Alen.	Mile.	Alen.
Nordmøre.							
Surendal	-	-	-	-	52,629	2.	16,629.
Rindal	-	-	-	4,000	31,099	1.	17,099.
Stangvik	-	-	-	9,000	10,115	1.	1,115.
Halse	-	-	-	-	-	-	-
Aure	-	-	-	-	-	-	-
Edø	-	-	-	-	-	-	-
Thingvold	-	-	-	9,440	25,366	1.	16,806.
Øre	-	-	-	4,730	22,095	1.	8,825.
Fredø	-	-	-	-	10,243	„	10,243.
Qværnæs	-	-	-	13,400	6,593	1.	1,993.
Sundal	-	-	4,500	4,500	54,000	3.	9,000.
Øxendalen	-	-	-	-	-	-	-
Romsdal.							
Næsset	-	-	-	14,500	16,740	1.	13,240.
Bolsø	-	2,192	9,427	22,878	33,276	3.	13,773.
Veø	-	-	-	18,000	22,500	2.	4,500.
Eids og Vold	-	5,076	-	10,384	3,151	1.	611.
Gryten	-	11,924	15,925	34,203	11,768	4.	1,820.
Vestnæs	-	4,500	6,500	9,520	10,000	1.	12,520.
Vaagø	-	-	-	-	13,500	„	13,500.
Søndmøre.							
Ørskoug	-	-	-	32,732	-	1.	14,732.
Stranden	4,760	-	-	30,267	-	1.	17,027.
Nordalen	-	-	-	-	-	-	-
Sunelven	6,638	1,209	2,500	15,497	-	1.	7,844.
Skodje og Vatne	-	-	-	-	24,308	1.	6,308.
Borgund	-	-	-	-	26,532	1.	8,532.
Harham	-	-	-	-	-	-	-
Ulfsteen	-	1,057	6,484	15,200	8,985	1.	13,726.
Herø	-	-	-	4,500	16,720	1.	3,220.
Vanelven	-	-	-	-	11,250	„	11,250.
Volden	-	-	5,735	7,918	3,408	„	17,061.
Hjørundfjord	-	-	-	-	-	-	-

Bygdevei.

Formandskabsdistricternes Navne.	Med Hjulred- skab ufarbar Vei.	Slet Vei.	Maadelig Vei.	Antagelig Vei.	God Vei.	Hele Veiens Længde.	
	Alen.	Alen.	Alen.	Alen.	Alen.	Mile.	Alen.
Nordmøre.							
1. Surendal	-	38,320	27,400	3,000	-	3.	14,720.
2. Rindal	-	12,900	21,480	40,820	-	4.	3,200.
3. Stangvik.	27,000	30,535	10,700	27,103	-	5.	5,338.
4. Halse	-	20,000	33,766	2,500	7,538	3.	9,804.
5. Aure	15,750	31,500	11,250	31,699	-	5.	199.
6. Edø	-	-	-	-	-	-	-
7. Thingvold	-	-	25,421	40,578	-	3.	11,999.
8. Øre	-	-	3,790	23,810	26,175	2.	17,775.
9. Fredø	-	-	10,815	7,382	4,200	1.	4,397.
10. Qværnæs	-	41,000	10,100	9,435	89,535	8.	6,070.
11. Sundal	-	12,000	37,500	-	-	2.	13,500.
12. Øxendalen	-	-	9,000	20,000	29,500	3.	4,500.
Romsdal.							
13. Næsset	28,500	4,500	15,150	46,180	-	5.	4,330.
14. Bolsø.	-	28,000	-	17,254	3,354	2.	12,608.
15. Veø	-	22,500	39,141	5,534	-	3.	13,175.
16. Eids og Vold	-	4,355	16,317	15,728	11,147	2.	11,547.
17. Gryten	-	19,269	22,605	15,797	-	3.	3,671.
18. Vestnæs	13,500	13,500	9,000	27,000	18,000	5.	4,504.
19. Akerø	-	-	18,000	-	-	1.	-
20. Vaagø	11,250	11,250	18,000	-	-	2.	4,500.
21. Bod	-	16,875	-	10,000	-	1.	8,875.
Søndmøre.							
22. Ørskoug	5,625	16,120	45,199	54,933	-	6.	13,877.
23. Stranden.	-	929	27,123	25,741	-	2.	17,793.
24. Nordalen	41,625	6,400	53,749	15,287	-	6.	9,061.
25. Sunelven	30,500	4,076	19,652	5,397	-	3.	5,625.
26. Skodje og Vatne	-	-	-	31,500	8,931	2.	4,431.
27. Borgund	-	-	2,930	17,532	1,700	1.	4,162.
28. Harham	-	-	-	-	-	-	-
29. Ulfsteen	-	7,950	8,890	1,200	-	1.	40.
30. Herø	-	-	-	-	-	-	-
31. Vanelven	7,175	10,840	11,230	15,437	300	2.	8,982.
32. Volden	9,000	5,942	16,914	41,615	20,273	5.	3,744.
33. Hjørundfjord	6,094	16,250	3,105	13,693	12,470	2.	15,612.

Fra Landbrugsskolen udgaar aarligen 5 à 6 udexaminerede Elever. Skolens Udgifter udgjøre aarligen 12 à 1300 Spd.

I flere af Amtets Districter haves Braudassuranceindretning.

Sparebank haves i Surendal, Veø, Ørskoug, Stranden,

Herø, Volden og Vanelven. Sidstnævnte Districts Sparebank har dog endnu ikke faaet sin Plan approberet.

Af Bygdemagasinernes haves ingen i Nordmøre og Søndmøre Fogderier; i Romsdals Fogderi haves 6 saadanne.

Efter Sorenskrivernes Opgaver udgjøre de i Perioden thinglæste og aflæste Hæftelsesbreve og Afhændelser, i Antal og Beløb:

Thinglæste Hæftelsesbreve og Skifteudlæg.

Nordmøre	1040 - 248,192 Spd. 19 Sk.
Romsdal	866 - 189,580 - -
Nordre Søndmøre .	741 - 87,188 - 51 -
Søndre Søndmøre .	466 - 72,027 - 75½ -

Efter Fogdernes Opgaver have de i Perioden afholdte Executions- og Udpantningsforretninger udgjort i Antal og Beløb :

Aflæste Hæftelsesbreve.

666 - 104,836 Spd. 10 Sk.
714 - 89,743 - ,, -
393 - 49,697 - 29½ -
259 - 43,573 - 56 -

Afhændede faste Eiendomme.

644 - 222,001 Spd. 19 Sk.
602 - 209,690 - ,, -
501 - 141,552 - 64¾ -
487 - 156,742 - 55½ -

Executionsforretninger. Udpantningsforretninger.

Nordmøre 245 - 19,926 Sp. 10 Sk.	3163 - 16,371 Sp. 35 Sk.
Romsdal 270-11,861 - ,, -	3418 - 15,296 - 2 -
Søndmøre 186 - 4,859 - 10 -	1614- 7,660 - 32½ -

B. Kjøbstæderne Christianssund, Molde og Aalesund,

a. Christianssund.

§ 1. Handel og Skibsfart.

Af efternævnte Varer har Udskibningen directe til Udlandet været :

	Klipfisk.	Tørfisk.	Tran.	Rogn.	Sild.	Trælæst.
	Vog.	Vog.	Potter.	Tdr.	T d r .	C.-L.
1856	406,445	25,905	262,380	3158	14,961	3381'
1857	600,870	25,328	130,340	1325	6,107	3750
1858	341,467	18,480	112,510	1399	6,186	2077
1859	415,634	21,163	156,900	2564	7,359	2602
1860	440,660	29,653	382,860	2436	11,865½	3275

Klipfisken, der er Stedets Hovedudførselsartikkel, udskibes udelukkende til Udlandet, fornemmelig til Spanien, men ogsaa til America og, dog kun for en ringe Deel, til Portugal.

Udførselen til Spanien gaaer især til Santander, Bilbao, Tarragona og Barcelona.

I America er Havana og Rio de Janeiro Hovedmarkedet for Klipfiskudskibningen.

Stedets Byfoged oplyser, at der i 1857, da i Modsætning til Periodens andre Aar Klipfiskudskibningen var størst, udførtes directe til America omtrent 100,000 Vog, medens omtrent 500,000 Vog afgik til Spanien, ligesom videre, at Udskibningen til America i de efterfølgende Aar har tiltaget og at den i forrige Aar udgjorde 140,000 Vog. Afskibningen til America ansees efter Byfogdens Beretning særdeles heldig for Stedet, i hvilken Henseende han bemærker, at Prisen i Spanien antages at blive forbedret ved den mindre

Udførsel dertil samt at en ikke ringe Arbejdsfortjeneste vindes ved Fiskens Udskibning til hiiu Verdensdeel, idet samme nemlig foregaaer i Kasser, hvoraf enhver, der i Regelen rummer fra 2½ til 3 2/9 Vog, koster 12 á 14 Sk, og med Tillæg af Udgift ved Fiskens Præparation og Indpakning omtrent 30 Sk., hvorved udbringes et Beløb af circa 10,000 Spd. om Aaret i Extraarbejdsfortjeneste for Stedet.

Havana angives som det americanske Marked hvor Klipfisken har vundet meest Indgang. Derhen afskibes Partier af bedste Qualitet, og den norske Klipfisk skal, paa Grund af dens Godhed, paa dette Sted betaales 50 à 100 pCt. høiere end Newfoundlandfisken. I Brasilien bruges derimod de ringere Qualiteter og Varen skal heller ikke der have fundet en til Forbruget af Klipfisk svarende Afsætning. Af Tørfisken skal omtrent Halvdelen udskibes til Spanien og Italien, medens den anden Halvdeel afgaaer til svenske og indenlandske Markeder.

Tranen udføres for største Delen directe til Udlandet; den Deel der afsættes i Landet gaaer fornemmelig til Bergen.

Rognen gaaer for det Meste til Frankrig og Spanien. Kun en ringe Deel deraf forhandles i Bergen.

Silden skal for 1/3 à ½ Part gaae til Udlandet. Resten afskibes især til Christiania.

Afskibningen af Fiskevarer til Spanien foregaaer, paa Grund af Told-Differencen, hovedsagelig i spanske Skibe, hvoraf i Perioden 40 à 77 om Aaret have besøgt Stedet. Imidlertid foregaaer Udskibning til Spanien ogsaa af og til i norske Skibe, hvilket især indtræffer om Vinteren, naar Storm hindrer Spaniernes Ankomst.

Forøvrigt foregaaer Afskibningen af Fiskevarer i Regelen i norske Fartøier og navnlig er dette Tilfældet med Klipfiskafsætningen directe til amerikanske Markeder.

Af den Klipfisk, som udføres fra Stedet, regner Byfogden at i Gjennemsnit omtrent 100,000 Vog om Aaret produceres i de tilgrænsende Bygder, med hvis Almue Stedet staaer i Handelsforbindelse.

Dette er den saakaldte Hjemfisk, der tidligst bliver færdig og som i Regelen allerede for en stor Deel er afskibet naar den saakaldte Nordlandsfisk ankommer. Endeel af den Klipfisk, som udføres fra Stedet, vindes ved Expeditioner af Byens Handlende til nordligere Egne, navnlig Lofoten, hvortil fra Stedet aarlig skulle afgaae omkring 30 Fartøier, der ved Fiskepladsene indkjøbe Raafisk, men dog først fører den til Christianssund efterat den paa Tørrepladse i Nordland er virket til Klipfisk. Paa denne Maade antager Byfogden at Stedet aarlig vinder en 50 à 70,000 Vog Klipfisk, hvorhos han tillige bemærker, at en Deel Klipfisk ogsaa erholdes fra Trondhjem, idet dette Steds Handlende sælge Partier af den indkjøbte Fisk til Christianssund, hvorfra den videre udføres til Udlandet. Men den største Deel af den Klipfisk, som udføres fra Christianssund, antager dog Byfogden bringes af Nordlænderne - en Tilførsel han anslaaer til en 150,000 à 300,000 Vog om Aaret. Af disse, den saakaldte Nordlandsfisk, antages omtrent 1/10 Deel at være Finmarksfisk og Resten at være fisket ved Værene i Lofoten.

Af Tørfisken antager Byfogden Halvdelen kommer fra Stedets Omegn og den anden Halvdeel fra Lofoten.

Af Tranen og Rognen antager han at $\frac{3}{4}$ à $\frac{7}{8}$ Parter kommer fra Omegnen og Resten fra Lofoten. Silden indbringes til Stedet saavel fra Districter i Nordmøre som langt nordligere Strøg.

Den Trælaster, som udskibes fra Stedet, afgaaer for det Meste til Frankrig og Spanien, dog ogsaa for en Deel til England, Portugal, Italien og Brasilien. Næsten al Last er 3 Toms 9 Toms Planker i Længden fra 8 til 12 Fod. Det Mæste er saakaldet Bondelast, skaaren paa Enkelt-Bladsaug og derfor temmelig uregelmæssig. Den er derhos fuld af Qvister, og da Fragten er højere end fra Østlandet, betales den i Almindelighed kun med $\frac{2}{3}$ Deel af den der gjeldende Udskibningspriis.

I Regelen foregaaer Udskibningen i norske Fartøier.

Fordelen ved denne Handel antager Byfogden ikke er stor, men jevn og sikker. Det Meste af den Last, som afskibes fra Stedet, tilføres fra Bygder i Nordmøre Fogderi og kun $\frac{1}{4}$ Deel deraf antager Byfogden kommer fra fjernere Steder, nemlig Ørkedalen, Guldalen og Størdalen.

Af Kornvarer ere i Femaaret indførte fra Udlandet og paa Stedet fortoldede 51,407 Tønder Byg, 2987 Tønder Havre, 60,180 Tønder Rug, 674 Tønder Hvede, 1083 Tønder Mais, 808 Tønder Malt, 597 Tønder Erter, 128 Tønder Byggryn, 325 Tønder Perlegryn, 21 Lth Rugmeel, 140 Lth

Bygmeel, 2040 Lth Havremeel og 32,082 Lth Hvedemeel.

Til Stedet er indført, ifølge Følgeseddel allerede fortoldede Kornvarer : 16,275 Tønder Byg, 4068 Tønder Havre, 15,749 Tønder Rug, 97 Tønder Hvede, 809 Tønder Mais, 2882 Tønder Malt, 450 $\frac{1}{2}$ Tønde Erter, 850 Tønder Byggryn, 20 $\frac{1}{2}$ Tønde Havregryn, 1685 $\frac{1}{2}$ Tønde Rugmeel: 1239 $\frac{1}{2}$ Tønde Havremeel, 479 Tønder Hvedemeel og 40 Tønder Maismeel samt 1449 $\frac{1}{2}$ Tønde Bygmeel.

Byens nærmeste og naturligste Opland ere samtlige Præstegjelde af Nordmøre Fogderi samt Hevne, Hitteren og Frøien af Fosens Fogderi.

Byen har 85 Handelsborgere med 65 Betjente, 4 Høkere, 11 Værtshuusholdere og Brændevinshandlere samt 41 Skippere.

De Skatteydendes Antal udgjør 1145. Siden 1855 er Antallet forøget med 145.

§ 2. Haandværksdrift.

Haandværksdriften antager Byfogden ikke har gjort væsentlig Fremskridt i de forløbne 5 Aar; imidlertid formener han dog at enkelte Arter af Haandværk i denne Tid have gaaet fremad, og at navnlig Bogbinderne, Gjørtlerne, Snedkerne, Smedene og Bødkerne nu levere solidere og smukkere Arbeider end tilforn og bedre tilfredsstillende Stedets Behov.

Nogen ny Art af Haandværk vides ikke at være etableret paa Stedet i det forløbne Qvinquennium. De fordeeltigste Forretninger paa Stedet, formener Byfogden, gjøre Bagere, Farvere og Garvere. Stedet har 156 Haandværksmestere med 121 Svende og Dreng; det har 2 Bogtrykkerier, 3 Reberbaner med 3 Mestere og 24 Arbeidere, 1 Ølbryggeri med 1 Mester og 4 Arbeidere, 1 Malteri med 2 Arbeidere og 2de Skibsværft, hvert med 1 Mester og 30 Mand i fast Arbeide samt 3 Garverier med 3 Mestere og 14 Arbeidere.

Ved den i Begyndelsen af 1858 indtraadte Handelskrisis indtraadte en Standsning i Skibsbyggerarbejderne, hvilke Byfogden forresten antager have svaret god Regning. Navnlig formener han Forhudningsarbeider af Kobber og Zink have tiltaget i Omfang og at de blive tilfredsstillende udførte.

§ 3. Skibsbyggeri og Skibsfart.

Ved Udgangen af Aaret 1855 udgjorde efter Byfogdens Beretning, der igjen støtter sig til en Opgave af Havnefogden, Antallet af samtlige i Christianssund hjemmehørende Fartøier, derunder ogsaa medregnede mindre Jægter, som kun afbenyttedes til indenskjærs Fart, 67, med en Drægtighed af 2965 Commercelæster. Ved Udgangen af Aaret 1860 skulde Antallet efter de samme Opgaver af samtlige i Byen hjemmehørende Fartøier være 70 med en Drægtighed af 3414 Commercelæster.

Ved Udgangen af Aaret 1855 vare 3 Skibsværft i Virksomhed. Ved Udgangen af 1858 blev imidlertid det ene

nedlagt, som Følge af at dets Eier da blev nødt til at indstille sine Forretninger. Paa de 2de i Drift varende Skibsværfter er i Femaarsperioden bygget 4 nye Fartøier, tilsammen af 412 Commercelæsters Drægtighed.

Fragterne have i en større Deel af Qvinqvenniet staaet lave og været lidet lønnende. Udbyttet for Stedet af Skibsfarten angives idetheletaget at have været ringe og skal ikke staae i Forhold til Skibenes Værdiformindskelse.

§ 4. Bergværksdrift.

Nogen til saadan Drift henhørende Anstalt findes hverken i Byen eller paa dens Mark.

§ 5. Jordbrug.

Avlingen af Korn og Potetes, hvoraf Udsæden i 1855 udgjorde, Byg 6 Tønder, Havre 17 Tønder og Potetes 59 Tønder, antager Byfogden snarere at være aftagen end tiltagen i de sidste 5 Aar, medens han formener, at Græsavlingen i samme Periode er forøget Noget. Endeel Nyland (angivelig 20 Mæling) er opbrudt i de sidste 5 Aar. Dyrkning af Havevæxter og Frugttræer formener Byfogden omtrent staaer paa samme Standpunct som før.

Antallet af Heste og Creature er tiltaget i de sidst forløbne 5 Aar. Ved Udgangen af forrige Periode holdtes i Byen og paa dens Grund 18 Heste og 271 Stkr. stort Qvæg.

§ 6. Byens Tilstand i Almindelighed.

Den i Perioden indtrufne Handelskrise forvandt ikke uden føleligt Tab for Christianssunds Handlende, og har Byen i nævnte Tidsrum neppe idetheletaget gaaet fremad i Velstand. At imidlertid ikke Stedets Handlevirksomhed derved er lammet, viser de af mig tidligere meddelte Oplysninger, og afgive i ethvert Fald Stedets heldige Beliggenhed og dets driftige Handelsstand Borgen for at det om føie Tid vil gaa kraftigen fremad.

Den egentlige Byes med Hjulredskab fremkommelige Vei udgjør noget over 4 Miil, og er den i det forløbne Qvinqvennium forbedret ved Minering og Paakjørsel af hensigtsmæssig Fyld, ligesom for en Deel ogsaa ved Brolægning. Derhos er i Periodens Løb paa Nordlandet anlagt i omtrent 6 Miils Længde en beqvem Kjørevei, hvoraf et Stykke gaaer over Byens Grund.

Havnen formenes at være i fortræffelig Stand efterat de fornødne Fæstigheder af Ringe, Stolper og Moringstønder ere

anskaffede. Byen har anskaffet en Muddermaskine, hvis Kostende tilligemed Udgifterne ved Havnens Udbedring, tilsammen henved 4000 Spd., ere afholdte af Havnekassen, der endnu har et Fond af over 5000 Spd.

Til Brandvæsenet er anskaffet flere nye Seil og Sprøiteslanger, ligesom et Redningscorps er organiseret.

Til Forbedring af Byens Vandvæsen er paa Kirkelandet opbygget en Damindretning til Indsamling og Opbevaring af Regnvand og tænkes dette Anlæg ved Vandledningsrør sat i Forbindelse med Byen.

En fast Skydsstation er oprettet ligesom Færgevæsenet er udvidet.

I Periodens sidste Aar blev paa Kirkelandet opført et Fattighuus til Bolig for 60 à 80 Lemmer, hvilken Anstalts Kostende opgives til 4,500 Spd.

Af denne Indretning lover man sig heldige Resultater, hvoriblandt Formindskelse af Fattigudgifterne, der nu udgjøre næsten det Dobbelte af deres Beløb ved Udgangen af 1855.

Til Grundlæggelse af et Almuebibliothek og en Tegneskole for Haandværkslærlinge ere forberedende Skridt foretagne.

Communens Bygninger vare den 31 December 1860 brandassurerede for 18,240 Spd., heri dog ikke indbefattet Byens Kirke, der er assureret for 9,370 Spd.

Byens Sparebank havde den 31 December 1860 under sin Bestyrelse 242,049 Spd. 99 Sk., hvoraf 19,759 Spd. 58 Sk. udgjorde Bankens egen Eiendom.

Den almindelige Tjenesteløn i Byen angiver Byfogden til omkring 20 Spd. om Aaret for en Karl og 12 Spd. for en Pige, ligesom den almindelige Dagløn for en Arbeidsmand til 36 Sk.

Huusflid antages almindelig blandt Arbeidsklassen.

Vedkommende Tabel viser at i Perioden er thinglæst af Gjeldsbreve og Skifteudlæg

	433 Stkr. af Beløb 382,530 Spd. 15 Sk.			
afslæste af samme Slags				
Dokumenter	237 - -	Do.	198,540 -	105 -
afhændet af faste Eiendomme	199 - -	Do.	158,979 -	11 -
				og 2,047 Rdlr.
afholdt af Executioner	59 Stkr. af Beløb 24,337 Spd.			894 Sk.
afholdt af Udpantninger	411 - -	Do.	1,253 -	92 ½. -

b. Molde.

Udskibuingen directe til Udlandet af efternævnte Varer har i Femaarsperioden udgjort:

	Klipfisk.	Tørfisk.	Tran.	Rogn.	Sild.	Ansjos.		
	Vog.	Vog.	Potter.	Tønder.	Tønder.	Dunker.	Com..L.	Kbfd.
1856.	9,935	397 1/6	8,640	224 3/4	5,117	103	398 1/2	.
1857.	11,700		3,720		1,688 1/2	128	128 1/2	-
1858.	11,290	603 2/3	2,640	170	1,446 1/2		-	117
1859	14,150	48	480		1,067 1/4		64.	200
1860.	21,180	70 1/2	2,880		2,774 3/8		105 1/2	80
=	68,255	1119 1/3	18,360	394 3/4	12,093	231	696 1/2	397

Udskeibningen af Klipfisk foregaaer hovedsagelig til Udlandet, navnlig til Spanien i spanske Skibe. I forrige Femaarsperiode udskeibedes af Klipfisk directe til Udlandet 101,322 Vog. Klipfiskhandelen skal i Perioden have givet nogen, om ikke stor Gevinst.

Silden udskeibes dels til Udlandet dels til indenrigske Steder og af disse især til Christiania..

Sildehandelen antages idetheletaget at have givet god Fordeel.

Uagtet den Trællast der udskeibes fra Byen er af god Bonitet er den dog mindre afsættelig i Udlandet, da idetheletaget kun kortere Længder kunne præsteres. Endeel Last gaaer til indenrigske Steder navnlig Bergen og Stavanger.

Af Kornvarer er i Femaaret indført ufortoldet 14,167 Tønder Byg, 4,570 3/8 Tønde Rug, 1,681 Tønder Havre, 1 Tønde Hvede, 144 5/8 Tønde Malt, 729 Td. Erter, 39 Tdr. Byggryn, 171 1/2 Perlegryn, 5,925 1/8 Lb Hvedemeel og 11 Lb Rugmeel; fortoldet: 4,457 3/4 Td. Byg, 6,038 1/4 Td. Rug, 1,311 Tdr. Havre, 335 Tdr. Hvede, 442 Tdr. Malt, 126 11/16 Td. Erter, 135 5/8 Td. Gryn.

Med Hensyn til Opgaven over indførte fortoldede Kornvarer bemærker imidlertid Toldcassereren, af hvem den er meddelt, at den ei er udtømmende, da en Mængde Kornvarer, især i formalet Stand, indføres med Dampskibene og vedkommende Følgesedler ikke ere protocollerede.

Omsætningen mellem Byen og vedkommende Landdistrict antager Byfogden omtrentlig har været af samme Omfang i denne Periode som i den forrige.

Efter den medfølgende Opgave udgjorde ved Udgangen af 1860 Antallet af Byens Detailhandlere 30 med 18 Betjente, og havde Stedet da 3 Værtshuusholdere og 2 Brændevinshandlere.

De Handlendes Antal er siden 1855 forøget med 9.

§ 2. Haandvæksdrift.

Byen har, efter den af Byfogden meddelte Opgave, 80 Haandværksborgere og 5 Haandværkere uden Borgerskab, 41 Svende og Drengene. Antallet af Haandværksborgere er siden 1855 forøget med 9.

Haandværksdriften antager Byfogden har gaaet noget fremad i Perioden, idet endeel ret dygtige Arbeidere have tilflyttet Stedet. I Sommertiden søgte endeel Tømmerarbeidere fra Landet til Byen og arbeide for Dagløn.

Af Haandværksarbeider antager Byfogden nu indføres mindre fra andre Steder end tidligere; imidlertid tilføres Byen en Mængde Bødkerarbeide fra Landdistrictet.

§ 3. Skibsfart.

Denne formener jeg har aftaget betydelig i Periodens sidste Halvdeel. I Løbet af de sidste 2 Aar ere 2de paa Stedet hjemmehørende Fartøier forliste; imidlertid ere paa den anden Side nogle Fartøier anskaffede af Bosiddende i Byen. De til Stedet hørende større Skibe gaa fornemmelig i Fragtfart, tildels til andre Verdensdele. Byen har 9 Skipperborgere, hvoraf dog 2de boe udenfor Byen.

§ 4. Bergværksdrift.

Nogen til saadan Drift hørende Anstalt findes hverken i selve Byen eller paa dens Grund.

§ 6. Fabrikdrift.

Byen har et Møllebrug, et Saugbrug, der drives med 2 særskilte Blade, og en Cirkelsaug, een Beenstampe, der er sat i Forbindelse med Saugbruget, 2de Reberbaner, der dog skulle være ufuldkomne Indretninger og drives med liden Kraft, samt et Garveri, hvilket sidste, der er af nogen Betydning, er sat i Virksomhed for et Par Aar tilbage.

§ 6. Skibsbyggeri.

Stedet har kun eet Skibsværft. Dette har ikke været i videre Virksomhed siden i Aaret 1858, i hvilket Aar vedkommende Interessentere, som Følge af den da indtrufne Pengecrisis, indstillede deres Forretninger.

I Aarene 1856, 1857 og 1858 bleve byggede paa Værftet 4 større Fartøier, af Drægtighed tilsammen 345 1/2 Læst; hvoraf eet for et throndhjemsk Handelshuses Regning. Samtlige paa Værftet byggede Fartøier ere roste for Soliditet, Construction og god Seilads.

§ 7. Jordbrug.

De til Byen hørende Løkker drives idetheletaget godt. Efter erholdte Oplysninger udgjorde Udsæden i 1860 omtrent 1 5/8 Tønde Rug, 10 Tønder Byg, 14 Tønde Blandkorn, 21 Tønder Havre og 75 Tønder Potetes.

Ved Udgangen af 1860 holdtes efter Byfogdens Beretning i Byen og paa dens Grund, 8 Heste, 58 Storqvæg,

16 Faar og 6 Svin. Forsaavidt Opgaven viser et langt mindre Creaturhold end efter forrige Beretning i 1855, bemærker Byfogden, af hvem den er mig meddelet, at man da maa have medregnet Creaturholdet paa endeel i Nærheden af Byen, men udenfor dens Grund liggende Pladse og Jordstykker.

Havedyrkningen staaer meget tilbage, dog avles endel Rodfrugter.

§ 8. Om Tistanden i Almindelighed.

Molde er en fattig By, og antager jeg stedet, som Følge af den i Perioden indtrufne Handelskrise og mislige Conjunctioner for Skibsfarten, har gaaet tilbage i Velstand siden jeg afgav min sidste Beretning.

Tjenestelønnen angiver Byfogden at være for en Tjenestekarl fra 20-50 Spd. og for en Tjenestepige fra 12-16 Spd.

Den almindelige Dagløn for en simpel Arbeidsmand kan settes til 40 à 48 Sk. om Sommeren og 32 á 36 Sk. om Vinteren.

For en Dagleierske betales 24 à 26 Sk. om Sommeren og 18 á 20 Sk. om Vinteren.

Arbejdsclassen befinder sig, hvorvel den i Regelen ikke savner Adgang til Fortjeneste, i ringe Kaar, hvilket Byfogden antager fornemmelig maa tilskrives en mindre ordentlig Huusholdning og Mændenes Drikfældighed; denne synes dog at være noget i Aftagende. Dertil antyder Byfogden, at Loven af 28de September 1857 om Indskrænkning af den Tid i hvilken Udskjænkning og Salg i Smaat af Brændeviin er tilladt, kan have bidraget.

Om Sommeren søge mange Arbeidere fra Landdistricterne Arbejdsfortjeneste i Byen

I det Byfogden bemærker at Huusfliden ikke er betydelig, ytrer han det Haab, at en i Forbindelse med Almueskolen oprettet Haandgjerningskole i Tiden vil medføre gavnlige Følger.

Nye Veie ere i de sidste 5 Aar ikke oparbejdede i Byen eller paa dens Grund; Byveien udgjør saaledes fremdeles ca. 3/8 Miil.

Søgningen til Byens Middel- og Realskole har i de se-

nere Aar tiltaget i en mærkelig Grad, hvilket har foranlediget at Byen for det sidste Aar ikke har gjort noget Tilskud til Skolen udenfor det faste aarlige Bidrag.

Forholdet mellem Byen og Skolen er nemlig det, at Byen har at vedligeholde Skolebygningen og anskaffe det til Skolen fornødne Inventarium, hvorhos det paahviler samme, foruden at udrede et fast aarligt Bidrag til Skolen af 200 Spd., at tilskyde det Fornødne, forsaauidt Skolepengene ikke naae op til det i sin Tid paaregnede Beløb, 828 Spd., om Aaret.

Foruden nysnævnte Skole har Byen en Almueskole samt en af Selskabet for Byens Vel i 1844 oprettet og under sammes Bestyrelse staaende Søndagsskole, hvortil dog ogsaa ydes Bidrag af Molde Commune og det romsdalske practiske Landhuusholdningsselskab.

I Byens Sparebank indestod ved Udgangen af Aaret 1860 en Capital af 113,685 Spd. 8 Sk., hvoraf Sparebanken selv eiede 13,740 Spd. 52 Sk.

Byens Havnekasse eiede ved Udgangen af 1860 en Capital af 2,834 Spd.

Bygningsvæsenet staaer omtrent paa samme Trin som forhen. Byen har nu et Par offentlige Pladse, der rigtignok ere smaa men dog nogenlunde tilfredsetille Behovet.

Til en bedre Regulering af Byens Gader er i den forløbne Periode gjort Noget.

De fleste af Byens Huuseiere svare fremdeles Grundafgift til Eierne af Moldegaard og Reknæs, paa hvilke Gaardes Grund Byen er anlagt.

Communens Gjeld er gaaet ned til omtrent 1600 Spd., dens Budget andrager aarligen til omkring 3000 Spd.

Selskabet for Byens Vel har fremdeles smaa Midler at virke med.

I Femaarsperioden er

thinglæst Gjeldsbreve og Skifteudlæg

104 Stkr. til Beløb 126,908 Spd. 116 Sk.

aflæst Do. og Do. 64 - - - 45,123 - 49 -
afhændet af faste

Eiendomme . . 43 - - - 27,521 - 34 -

afholdt Executioner
og Udpantninger . 461 - - - 2,562 - 17 -

C. Aaalesund.

§ 1. Handel og Skibsfart.

Til udenrigske Steder er udført:

	Klipfisk.	Tørfisk.	Sild.	Tran.	Rogn.	Saltet-fisk.	Been	Bukkehorn	Skind.
	Vog.	Vog.	Tønder.	Tønder.	Tønder.	Tønder.	Sk \mathcal{F}	\mathcal{F}	
1856 . .	266,415	2,140	15,273	2,315	3,351	277	115		11,196
1857 . .	238,416	1,012	5,982	739	2,247	16	93	838	13,655
1858 . .	211,259	3,286	9,172	734	2,804	2	350	-	22,581
1859 . .	201,762	10,056	3,671	1,061	3,500	2	388	4,500	22,661
1860 . .	271,846	11,603	6,864	3,277	5,064	8	-	14,820	27,903
==	1,189,698	28,091	40,962	8,126	16,966	305	946	20,158	107,996

Udførselen fra Aalesund af Hummer har tidligere været af Betydenhed, men efter 1856, da deraf udførtes 37,600 Stkr., har Byen ingen Udførsel havt af denne Artikkel.

Af Fiskeproducter, der, som Opgaven viser, er Stedets vigtigste Udslibningsgjenstand til Udlandet, udføres ogsaa en Deel til indenrigske Steder. Foruden de Fiskeproducter, der erholdes af Bønderne i de tilgrændsende Districter, erhverve Byens Kjøbmænd selv saadanne ved i Fisketiden at holde egne Fiskebaade, hvorhos de ogsaa have Expeditioner paa Nordland og Finmarken til de der forefaldende Fiskerier. Klipfiskene udføres hovedsageligen til Spanien og i spanske Skibe.

Af Kornvarer er i Femaaret indført:
 ufortoldede: 25,539 Tdr. Byg, 19,875 Tdr. Rug, 2,109 Tdr. Malt, 63 Tdr. Byggryn, 12,383 L \bar{t} Hvedemeel, 232 Tdr. Erter, 1890 Tdr. Havre;
 fortoldede: 13,058½ Td. Byg, 9066 Tdr. Rug, 3004½ Td. Malt, 451 Tdr. Byggryn, 9,316 L \bar{t} Hvedemeel, 527½ Td. Erter, 6363 Tdr. Havre, 138 Tdr. Hvede, 15,144 Vog Bygmeel, 41,497 Vog Rugmeel,
 altsaa tilsamen 38,597½ Td. Byg, 28,941 Tdr. Rug, 5113½ Td. Malt, 564 Tdr. Byggryn, 21,699 L \bar{t} Hvedemeel, 759½ Td. Erter, 8253 Tdr. Havre, 138 Tdr. Hvede, 15,144 Vog Bygmeel, 41,497 Vog Rugmeel.

At deraf igjen er udført en Deel til indeorigske Steder anseer jeg afgjort; om Quantummet kan jeg imidlertid ingen nærmere Oplysning meddele.

Byen har 89 Handlende med 65 Betjente, altsaa 25 Handlende og 10 Betjente flere end ved Udgangen af 1855. Den har 9 Værtshuusholdere. De Skatteydendes Antal udgjør 630, altsaa 118 flere end ved nysnævnte Tidspunct. Skippernes Antal udgjøre 22, hvoraf 17 bosatte i Byen. Kun disse sidste føre for Tiden Fartøi fra Byen. I 1855 havde Byen kun 12 Skipper.

§ 2. Haandværksdrift.

Byen har 121 Haandværksborgere og 7 Haandværkere uden Borgerskab samt 95 Svende og Dreng. I 1855 udgjorde Antallet af Haandværksmestere, med og uden Borgerskab, 93 med 113 Svende og Dreng. I Femaaret har paa Stedet nedsat sig 3 Slagtere, hvoraf dog kun den ene har Udsalgssted, 1 Bogtrykker, der udgiver en Avis, 1 Opticus, 1 Tobaksspinder, 1 Ølbrygger, 1 Anglemager og 1 Daguerréotypist. Byfogden antager Byen tilstrækkeligen forsynet med Haandværkere, hvoraf han anseer Flere ret delige i sit Fag. Til fremmede Steder afsættes endeel Guld- og Sølvarbejde samt noget Blik- og Kobbertøi.

§ 3. Skibsbyggeri.

Stedet har 1 Skibsvæft, hvorpaa i 1856 blev bygget færdigt et Aaret forud paabegyndt Barkskib paa omtrent 190 Commerce-Læster. Videre byggedes paa Værftet i 1857 og 1858 et lignende Skib paa omtrent 200 Commerce-Læster

og er i Femaaret flere Fartøier blevne ombyggede. Værftet beskæftiger stadig 1 Mester og 35 Tømmermænd samt 2 á 3 Mand i Smedieværkstedet.

§ 4. Bergvæksdrift.

Ingen til saadan Drift hørende Anstalt haves i Byen eller paa dens Grund.

§ 5. Fabrikdrift.

Af Fabrikker haves 2 Garverier og 1 Ølbryggeri, hvilket sidste er sat i Drift i Femaaret. Ved Garverierne ere 3 og ved Bryggeriet, hvor hovedsageligen brygges bayersk Øl, ligeledes 3 Mand beskæftigede.

§ 6. Jordbruget.

Bymarken benyttes hovedsagelig til Høavl og Havnegang; men formindskes aarligen ved Opførelse af nye Bygninger. Paa Marken avles aarligen omtrent 60 Tønder Havre og 30 à 40 Tønder Potetes.

I Byen haves 10 Heste, 112 Kjør, 108 Sviin og 46 Sauer. Ved Udgangen af 1855 havde 10 Heste, 89 Kjør, 68 Sviin og 44 Faar.

Til Huusdyrholdet tiltrænges langt Mere end hvad der avles paa Byens Grund.

§ 7. Almindelige Bemærkninger.

Byen antages i Femaaret at have gaaet meget fremad i Folkemængde og Velstand. Den i 1857 indtrufne Handelskrise følte vel paa Stedet; men den ledede ikke til at Nogen der maatte opgive sin Virksomhed, og antager Byfogden at den i en vis Henseende endog virkede gavnligt, nemlig som Advarsel mod at udvide sin Handelsvirksomhed udenfor et, efter de havendes Midler, afpasset Forhold.

Det i forrige Femaarsberetning udtalte Haab, om at Skreien for Eftertiden vilde søge ind i Borgundfjorden, er ikke gaaet i Opfyldelse; derimod har Vaarsilden næsten aarligen søgt til Fjorde i søndre Søndmøre, men da den stedse kun har staaet nogle Dage og Uveir netop da har hindret Fiskeriet, har Byen ikke deraf høstet nogen væsentlig Fordeel.

Som Data, der betegne Byens Fremadskriden fremhæver Byfogden: "Dens Folkemængde er i Femaaret stegen fra 1856 til 2400 Indbyggere, dens Skatteborgeres Antal fra 408 til 630, hvorhos disses Formue efter Ligningscommissionens Antagende er forøget fra 376,000 Syd. til 503,000 Spd.

I Femaaret ere 44 nye Bygninger opførte med en Brandassurancesum af omtrent 70,000 Spd., hvorhos samtlige Bygningers Assurancesum nu udgjør 458,550 Spd. I dette Femaar har Byens Havn været besøgt af 4,405 Fartøier, altsaa i Gjennemsnit aarlig af 880, medens det tilsvarende Antal i forrige Femaar udgjorde respective 3,100 og 620.

Sparebanken, Stedets eneste Laaneindretning, naar und-

tages en af Staten i 1858 oprettet, men hvis Midler nu indrages, har i Femaaret forøget sin eiendes Capital fra 10,000 til 22,900 Spd. og sin Laanecapital fra omtrent 160,000 til 292,000 Spd.

Den udlignede Bynærings- og Fattigskat, der i 1855 udgjorde respective 1,700 og 500 Spd., udgjorde i 1860 respective 3,980 og 900 Spd. ; det hele Budgetbeløb for By- og Fattigcassen udgjorde i sidstnævnte Aar respective 5,553 Spd. 48 Sk. og 1,500 Spd.

Tjenestelønnen er for en Dreng fra 20-40 Spd. og for en Tjenestepige fra 8-12 Spd.

Byens Gader, der i forrige Femaarsberetning angaves

at have en Længde idethele af 5,000 Alen, ere nu opmaalte og har det derved vist sig at deres virkelige Længde er 6,825 Alen. I Femaaret ere Gaderne forbedrede, især ved Sænkning af Bakker. I samme Periode er anlagt en Kai.

Af Executioner og Udpantninger for Gjeld er i Femaaret afholdt 478 Stkr. for 12,172 Spd. 33 Sk.

Af Gjeldsbreve og Skifteudlæg er i Perioden thinglæst
117 Stkr. til Beløb 110,929 Spd. 73 Sk.

af læst 60 - - Do. 29,866 - 373 -

Af faste Eiendomme

er afhændet . . 52 - - Do. 54,830 - 94 -

C, Almindelige Bemærkninger.

I Amtsdistrictet maa Velstanden, efter hergjældende Begreber derom, siges at være almindelig. Almuens Leve-maade er i Regelen høist tarvelig og dens Fornødenheder meget faa. Den staar idetheletaget paa et lavt Standpunct med Hensyn til Oplysning, og maa vistnok deraf for en stor Deel udledes, at den ikke i oconomisk Henseende har hævet sig til et høiere Trin end den for Tiden indtager.

Til Amtsdistrictets Fremkomst formener jeg de vigtigste materielle Betingelser ere tilstede. At forøvrigt den stedfindende besværlige Veicommunication til Landets indre Dele, har været og er Districtet til ubodelig Skade staar ikke til at nægte; imidlertid tør man vistnok betragte en i Perioden fattet Beslutning om en partiel Omlægning af den forsaavidt vigtigste Linie, Romsdalsveien, som en Indledning til en mere omfattende Afhjælpelse af den paapegede Mangel.

Af de i den Speciellere Deel af min Beretning meddelte Oplysninger følger, at Fiskeriet, navnlig Skrei- og Sildefiskeriet, maa ansees som en af Amtets vigtigste Nærings-veie. Jeg har Grund til at tro at ikke altid den bedste Orden finder Sted under de nævnte Fiskeriers Drift og at der hyppigen mellem den i dem deeltagende Almue udspinder sig Conflicter, hvilke man er tilbøielig til at udlede af Mangel paa hensigtsmæssige Lovbestemmelser og tilstrækkeligt Politiopsyn. Vistnok med Føie ankes over Tilvirkningen af Fiskeriets værdifuldeste Producter, Klipfisk og Sild, hvoraf formeentlig ingen i Udlandet nyder en Anseelse, der svarer til Varens naturlige Godhed.

Om Almuens moralske Standpunct flinder jeg det vanskeligt at fæde nogen bestemt Dom. I forrige Femaarsberetning bemærkede jeg at flere Omstændigheder, blandt andre den, at Oprettelse af Proformadocumenter til Besvigelse af Creditorer er temmelig gjængs, betegne, at Almuen forsaavidt staaer lavt. Det af mig i de mellemliggende Aar vundne nærmere Kjendskab til Befolkningen bringer mig til at tro, at Beskyldningen derfor ikke er ubeføiet og at Forholdet væsentlig har sin Rod i en slet Skoleunderviisning.

Drikfældighed kan ikke længere kaldes almindelig udbredt i Amtsdistrictet. I sit Hjem er Almuesmanden i Regelen endog meget afholdende med Hensyn til stærke Drikke, undtagen ved høitidelige Sammenkomster, og man mærker endogsaa i de fleste Districter en stærk fremtrædende Tilbøielighed til at indskrænke sig til en maadelig Nydelse deraf ved saadanne Leiligheder, hvilket ogsaa gjelder om Almuens Samvær under Driften af de større Fiskerier.

Criminallisterne vise omkring 100 færre Tiltalte i dette end i det forrige Qvinquennium, men heraf finder jeg ikke man bør udlede nogensomhelst Slutning med Hensyn til Befolkningens Moralitet.

At Landalmuen i det forløbne Tidsrum skulde i videre Grad have gjort Fremskridt i sanitair Henseende troer jeg ikke og, saavidt vides, er Ureenlighed omtrent ligesaa fremherskende i de fleste af Amtets Districter, nu som tidligere.

Romsdals Amt, 23de November 1861.

Underdanigst

N. Arveschoug.